

Одлуком Наставно-научног вијећа Филозофског факултета Пале, Универзитета у Источном Сарајеву, број 2874/23, од 5. 12. 2023. године, именована је Комисија за оцјену урађене докторске дисертације кандидата мср Вање З. Вукчевић под насловом *Туђи говор у енглеско-српским преводима* (у даљем тексту: Комисија)¹ у сљедећем саставу:

1. Др Милош Ковачевић, редовни професор у пензији, Специфични језици-Српски језик и Општа лингвистика, Филозофски факултет Пале, Универзитет у Источном Сарајеву, предсједник;
2. Др Вера Вујевић, редовни професор, Специфични језици-Англистика, Филозофски факултет Пале, Универзитет у Источном Сарајеву, ментор;
3. Др Тиана Тошић Лојаница, доцент, Специфични језици-Енглески језик и лингвистика, Филолошко-уметнички факултет Крагујевац, Универзитет у Крагујевцу, члан.

Комисија је прегледала и оцијенила докторску дисертацију и о томе подноси Наставно-научном вијећу Филозофског факултета Универзитета у Источном Сарајеву сљедећи

ИЗВЈЕШТАЈ **о оцјени урађене докторске дисертације**

1. Подаци о кандидату (биографија и библиографија кандидата)

Вања Вукчевић рођена је 4. маја 1985. године у Подгорици, гдје је завршила основну школу. Средњу школу је похађала у Лондону и Дизелдорфу, а своје академско звање професора енглеског језика и књижевности, а касније и мастера, стекла је на Филолошком факултету Универзитета у Београду. Биљежи деценијско искуство у настави енглеског језика, најприје као сарадник, затим као наставник и предавач на Академији пословних и уметничких струковних студија у Београду. Њена шира научна интересовања везана су за хуманистичке науке, преваходно у областима лингвистике, контрастивне анализе, наратологије и транслатологије. Осим научних конференција на којима је учествовала и бројних научних радова које је објавила у реномираним домаћим и страним часописима, коаутор је и два уџбеника за учење енглеског језика на Академији пословних и уметничких струковних студија у Београду, гдје тренутно ради као наставник страног језика.

Списак објављених радова:

1. *Modern perspectives on bilingualism* (Савремене перспективе о билингвизму), IX научни скуп младих филолога Србије Савремена проучавања језика и књижевности, Крагујевац, 8. април 2017.
2. *Социјални феминизам и њихова употреба у сфери јавне комуникације*, Липар – часопис за књижевност, језик, уметност и културу, бр. 65, Филолошко-уметнички факултет Крагујевац, 2018, 161-177.
3. *Слободни неуправни и неуправни говор у преводу са српског на енглески језик (на примерима из романа Дервиш и смрт Меше Селимовића)*, Савремена проучавања језика и књижевности : зборник радова са XI научног скупа младих филолога Србије, одржаног 30. марта 2019. године године на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу. Књ. 1

Објављени уџбеници:

1. Tamara Stefanović, Ana Kažanegra Veličković, Vanja Vukčević, (2014). *Focus on Business English in Use*, Beograd: Beogradska poslovna škola, 2014, ISBN 978-86-7169-479-7

¹ Комисија има најмање три или пет чланова од којих најмање један није у радном односу на Универзитету.

2. Tamara Stefanović, Vanja Vukčević, (2015). *Focus on Everyday English in Use*, Beograd: Beogradska poslovna škola, 2015, ISBN 978-86-7169-490-2

2. Приказ садржаја докторске дисертације

Докторска дисертација Вање Вукчевић *Туђи говор у енглеско-српским преводима* има 159 страница куцаног текста, фонтом *Times New Roman*, проред 1,5. Поред апстракта на српском и енглеском језику, дисертација садржи следећих шест поглавља, од којих је четири текстуално: 1) *Уводна разматрања* (стр. 10–24); 2) *Теоријска разматрања и компарација* (стр. 25–125); 3) *Комбиновани подтипови туђег говора* (стр. 126–139); 4) *Закључна разматрања* (стр. 140–152); 5) *Извори* (стр. 153); и 6) *Литература* (стр. 153–158).

У првом поглављу – *Уводна разматрања* - осим што су постављени методолошки оквири и зацртана структура саме докторске тезе, постављен је предмет истраживања (обликовање феномена туђег говора у романима са енглеског говорног подручја и њиховим преводним реализацијама. Корпус: Вирџинија Вулф: *Госпођа Даловеј* и *Ка светионику*, Харпер Ли: *Убити птицу ругалицу* и *Иди постави стражара*, Тони Парсонс: *Човјек и дјечак* и *Одласци* и Казуо Ишигуро: *Остаци дана*. Постављени су истраживачки задаци и истраживачки циљ: установљавање и описивање особинатерминосистема туђег говора у два језика прво понаособ, а онда стављајући их у динамичан однос у који ступају сваки пут када језичка грађа прелази из енглеског у српски језик. Спроведене анализе и формиране систематизације служиле су као полазни основ за закључке о дометима и могућностима превођења. Епиријски сегменти дисертације, постављени паралелно, у оригиналу и преводу, нуде преглед феномена из оба угла, дајући и илустрацију преводилачких недоумица и вишезначних рјешења. Коначна аналитичка обрада служила је доказивању једне од почетних хипотеза: да посматрана два језика, и поред непобитних сличности које показују када је ријеч о обликовању туђег говора, имају измеђусобних знатних разлика.

Друго поглавље – *Теоријска разматрања и компарација* – је и најопширније поглавље ове дисертације које опсеже готово 100 страница. Поглавље је подијељено у 3 секције: *Туђи говор* и *Врсте туђег говора*; *Управни говор* и *Неуправни говор*, дајући најприје теоријски оквир, а затим прелазећи на анализу корпуса. Теоријски дио опширније приступа појму туђег говора и његовом терминосистему, ширећи се, условљено темом самом, ка херменеутичким концептима теорије прозе, најближе – наратологије. Пратећи терминосистем М. Ковачевића, успостављен је јединствен образац у коме се најприје разматрају начелне аналитичке поставке основних типова туђег говора: *неуправног* и *управног*, да би се доцније прешло на њихове подтипове, што је поткријељено анализом одабраних примјера. Након теоријског дијела овог поглавља, конкретна анализа започета је разматрањем *управног* говора. При издвајању формалних диференцијалних црта у разматрању модела и подмодела туђег говора. Посебна пажња посвећена је и проблему превода жаргона или колоквијалног говора (често се среће код ауторке Харпер Ли), као и преводу фразеологизама. Наводећи упоредне примјере указано је на начине на који функционишу различите врсте *управног* говора у оригиналном тексту и преводу, нарочито обраћајући пажњу на последице које у разумијевању текста остављају преводилачке интервенције. Указано је и на значај разликовних нијанси у ортографији два језика. Фокус је, такође, стављен и на значај слободног *управног* и слободног уведеног *управног* говора као два темеља на којима почива модернизација приповиједања у XX вијеку и конституисање приповиједног манира тока свијести. Трећа секција овог поглавља: *Неуправни говор*, као најзахтјевнији тип туђег говора за контрастивну анализу овог типа заузела је и највећи дио овог поглавља. Осим што је теоријски образложен начин на који се *неуправни говор* транспонује из *управног* у *неуправни*, докторанткиња се постарала да најприје представи суштинске, граматичке разлике које диференцирају овај тип дискурса у енглеском и српском језику.

Треће поглавље – *Комбиновани подтипови туђег говора* - је можда и најинтересантније за проучавање и најсложеније за анализу. Подразумијева комбиноване

типове туђег говора, у приповиједању дате мозаично, гдје до краја није ни могуће јасно разлучити, због интензивног преплитања, о ком се тачно типу или пак подтипу феномена туђег говора говори.

Четврто поглавље је закључно, баш како му и наслов *Закључна разматрања* показује. У њему су према у уводу датим критеријумима и према њиховој примјени на богатој корпусној грађи сумирани резултати дисертационог истраживања. Ако истраживачка поглавља показују све аналитичке научне способности кандидаткињине, закључак је више него добар показатељ синтетичких способности кандидаткиње Вање Вукчевић.

У петом поглављу дат је списак *Извора*, који чини 6 књижевних дјела на енглеском и њихови преводи на српском језику.

Шесто поглавље представља списак *Литературе*, која броји 114 библиографску јединицу, које показују да је кандидаткиња консултовала сву релевантну србистичку и англистичку као и свјетску литературу која је у непосредној или посредној вези са темом њене докторске дисертације.

3. Опис постигнутих резултата

Дисертација Вање Вукчевић *Туђи говор у енглеско-српским преводима* бавила се начинима обликовања феномена туђег говора у романима енглеског говорног подручја и њиховим преводним еквивалентима у српском језику. Ријеч је о обимном корпусу од седам романа, и то по два романа Вирџиније Вулф: *Госпођа Даловеј* и *Ка светионику*, Харпер Ли: *Убити птицу ругалицу* и *Иди постави стражара*, Тонија Парсонса: *Човек и дечак* и *Одласци* и роман *Остаци дана* нобеловца Казуа Ишигура. Због обима корпуса анализа није тежила нити је могла да обухвати све аспекте реализације поменутог феномена у свим обухваћеним дјелима, него је била парцијална, тј. узимани су најрепрезентативнији примјери, а да би одговарајуће класификације и анализе биле релевантне, осим повременог коришћења домета теорије превођења, превасходно су коришћене лингвистичко-нараторолошка и контрастивна херменеутичка метода. Осим повременог коришћења домета теорије превођења, коришћене су лингвистичко-нараторолошка и контрастивна херменеутичка метода како би одговарајућа класификација и анализа биле релевантне. Настојано је да се одређена појава посматра не само са тачке гледишта њених лингвостилистичких карактеристика – кроз проучавање начина језичког испољавања – него и да се установи како одређена употребијелбена врста транспозиције туђег говора условљава тип самог приповиједања (нараторолошки дискурс). Самим тим, овакав вид анализе резултирао је и потребом да се ова теза позабави могућношћу појаве грешке или, блаже речено, недоследности у превођењу. Овакав тип „пропушта“ у преводу био је инспиративан за покушај класификације типа грешака које се најчешће појављују. Одређене врсте недоследности тако, закључено је, условљава сама природа различитих језика и њихове семантичке конструкције, а неке њихове врсте, чини се, условљава и специфичан преводачки сензибилитет. Било која измјена у синтаксичком, посљедично и семантичком систему једног исказа при преводу, била она нужна или „слободнија“, несумњиво утиче на његову стилогеност. Овај је закључак нарочито важан када се разматра умјетнички текст – јер је његова експресивна функција, како је још раније примијећено у науци о језику, заправо његова *differentia specifica*. Тако је разматрање хуманистичког аспекта овог посла такође било једно од занимљивих питања на које се теза осврнула.

Осим тога, у захваћеном корпусу ова дисертација настојала је да пронађе и разврста, кроз илустративан метод, врло разгранату типологију модела туђег говора који се у живом говору, па самим тим и у литератури у најширем смислу опсега тог појма, налазе. Ту се докторанткиња прије свега ослањала на врло поуздан, прецизан и дескриптиван систем Милоша Ковачевића. Установило се да ауторске поетике по природи ствари форсирају неколико одређених типова туђег говора, или чак инсистирају на њиховом непрестаном преплитању и начелној неразлучивости (случај Вирџиније Вулф).

Коначна аналитичка обрада служила је доказивању и почетне хипотезе: да посматрана два језика, и поред непобитних сличности које показују када је ријеч о обликовању туђег говора, имају међусобних знатних разлика. Тим разликама, у емпиријском смислу, посвећен је највећи дио рада и њихово тумачење доказало је да је овакав поглед на преводну књижевност и њене специфичне проблеме важан не само са дескриптивне тачке гледишта, него и у друштвеном и културолошком смислу (за свакодневни рад преводаца, издавача, за трансфер и одговарајући рецепијентски пријем текстова при преласку из једног језика у други, из једне културе у другу).

4. Упоредна анализа резултата кандидата са подацима из литературе

У докторској дисертацији коришћена је релевантна литературе из различитих лингвистичких области, а најбројнија и најрелевантнија је она из области наратологије. У релевантној стручној литератури (нпр. Ковачевић 2000, 2009, 2010, 2011, 2012; Рајић 2010, Семино и Шорт, 2004, Шорт 1999, Принс 2011 и осталој која је конзистентније или нешто рјеђе коришћена у овом раду), у оквиру дефинисања терминосистема туђег говора, већ је установљен и подробно описан низ подмодела туђег говора. Пошто се у различитим језицима, а затим и у различитим типовима приповједне прозе, ови подмодели другачије обликују тежиште ове дисертације је постављено на анализама постојаности и варијантности посматраних облика у оба језика. На првом мјесту треба истаћи Михаила Бахтина, руског филозофа, који у својој књизи *Марксизам и филозофија језика* даје одговоре на питања „како се, у ствари, перципира туђи говор? Како живи туђи исказ у конкретној унутрашње-говорној свести перципијента, како се он у њој активно прорађује и како се у односу на њега оријентише потоњи говор самог перципијента?“ (Бахтин 1980: 130). О туђем говору у енглеском језику се не може говорити а да се не поменун Џералд Принс и Ана Банфилд. Принс, чији *Наратолошки речник* представља неизоставно штиво за писце, критичаре и теоретичаре из разних научних сфера, направио је дистинкцију између туђег говора у свакодневној употреби и у наратологији, дефинишући *наративни дискурс*. Банфилдова је у *Неизрецивим реченицама* представила иновативну студију о реченицама у слободном индиректном говору и његовим ограничењима. Што се србиста тиче, дисертација се ослања, превасходно, на увиде Милоша Ковачевића, а затим и Катнић-Бакаршићеве. Захваљујући Ковачевићу, дефинисане су двије *граматикализоване* и дванаест *неграматикализованих форми* управног и неуправног говора (Ковачевић 2009, 2012а, 2012в). Типове и подтипове туђег говора класификовали смо и типизирали у нашем раду ослањајући се највећим дијелом на његову студију из 2012. године „О граматичко-стилистичком терминосистему туђег говора“. Катнић-Бакаршић је истакла стилску природу туђег говора и његов значај у књижевности, поготово када говоримо о карактеризацији приповједача и ликова књижевног дјела.

Иако се почело доста истраживати о туђем говору, контрастивна анализа енглеског и срског језика била је рјеђе предмет анализе. Анализа превода у контрастивним проучавањима слабо је анализирана тема до сада, тако да су добијени резултати ове дисертације значајно обогатили сазнањања у вези са сличностима и разликама у преводима енглеских текстова на српски. Треба истаћи да нема ни једног објављеног рада који говори о индикаторима слободног неуправног говора у енглеском језику, а посебан значај ове дисертације представља и поглавље о *Комбинованим подтиповима туђег говора*, у којем су наведени случајеви који у својој конструкцији садрже одређену врсту неодлучности, везану за то ко говори, када говори, или да ли онај ко говори уопште може да говори, онда и да ли је та недоумица адекватно пренешена у преведени текст. Такође једна од неистражених тема у досадашњим лингвистичким текстовима.

Кад се доведе у суоднос са литературом докторска дисертација Вање Вукчевић *Туђи говор у енглеско-српским преводима* је предметно је крајње иновативна јер установила и описала особине терминосистема туђег говора у два језика, прво понаособ, а онда и

<p>њихов динамичан однос у који ступају сваки пут када језичка грађа прелази из енглеског у српски језик. Спроведене анализе и формиране систематизације су обогатиле студије превођења код нас, као дисциплину која је у нашој средини још недовољно развијена</p>
<p>5. Објављени и саопштени резултати који чине дио докторске дисертације</p> <p>Вања Вукчевић до сада се у значајној мјери бавила контрастивном анализом и наратологијом. То показују и њени објављени радови наведени у библиографији:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. <i>Социјални фемининативи и њихова употреба у сфери јавне комуникације</i>, Липар – часопис за књижевност, језик, уметност и културу, бр. 65, Филолошко-уметнички факултет Крагујевац, 2018, 161-177. 2. <i>Слободни неуправни и неуправни говор у преводу са српског на енглески језик (на примерима из романа Дервиш и смрт Меше Селимовића)</i>, Савремена проучавања језика и књижевности : зборник радова са XI научног скупа младих филолога Србије, одржаног 30. марта 2019. године године на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу. Књ. 1
<p>6. Научни допринос докторске дисертације</p> <p>С обзиром на компаративни и мултидисциплинарни карактер дисертације Вање Вукчевић <i>Туђи говор у енглеско-српским преводима</i>, као и актуелност тематике говора другог у науци о језику и њој сродним областима и наукама, сматрамо да је тема врло актуелна. Урађено истраживање, нарочито у поредбеним одјељцима и дјеловима дисертације одређеним за питања превођења, додатно је освијетлило проблематику ове хуманистичке дјелатности.</p>
<p>7. Мишљење о прихватању дисертације за одбрану</p> <p>На основу предочених закључака о резултатима дисертације и њеној научној релевантности, Комисија једногласно констатује да се дисертација Вање Вукчевић <i>Туђи говор у енглеско-српским преводима</i> прихвата за одбрану.</p>
<p>8. ЗАКЉУЧАК И ПРИЈЕДЛОГ²</p> <p>Комисија једногласно закључује да докторска дисертација кандидата Вање Вукчевић <i>Туђи говор у енглеско-српским преводима</i> представља оригинални допринос науци по томе што се на научно утемељен начин бави врло комплексним проблемима у преводилачкој професији када је ријеч о феномену туђег говора. Теоријски и емпиријски резултати спроведеног истраживања оправдавају оцјену врло добро, ако не и одлично урађене докторске дисертације.</p> <p>Стога Комисија са задовољством предлаже Наставно-научном вијећу Филозофског факултета и Сенату Универзитета у Источном Сарајеву да прихвате Извјештај о урађеној докторској дисертацији Вање Вукчевић <i>Туђи говор у енглеско-српским преводима</i> и да јој одобри усмену одбрану, те стицање научног степена доктора филолошких наука – 480 ECTS – Англистика– лингвистика.</p>

Мјесто: Пале

Датум:.

КОМИСИЈА

²У закључку се, поред осталог, наводи и назив квалификације коју докторант стиче одбраном тезе

1. Др Милош Ковачевић, редовни професор у пензији, Специфични језици - Српски језик и Општа лингвистика, Филозофски факултет Пале, Универзитет у Источном Сарајеву, предсједник Комисије;

2. Др Вера Вујевић, редовни професор, Специфични језици - Англистика, Филозофски факултет Пале, Универзитет у Источном Сарајеву, ментор;

3. Др Тиана Тошић Лојаница, доцент, Специфични језици-Енглески језик и лингвистика, Филолошко - уметнички факултет Крагујевац, Универзитет у Крагујевцу, члан Комисије.
